

KRONIEK.

BOEKBESPREKING.

TOP NAEFF, *Voorbijgangers*, Amsterdam, Van Holkema & Warendorf, 1925.

Top Naeff in haar verschillende stemmingen, geestesgesteldheden of — om het modernste woord te gebruiken — zielestaten. Tezamen geven deze verhalen — twee zeer korte en drie tamelijk lange — een zuiver en volledig beeld van deze bewonderenswaardige novelliste. Haar goeden smaak toonde zij bovendien door de rangschikking — die is als van een subliem menu: de, toch al zeer onderscheiden, substantieele gerechten worden door een paar lichtere, en zoetere, toespijzen uiteengehouden. Laat ik mij, bij deze uitteraard vluchtige bespreking, tot de hoofdschotels mogen bepalen; het zijn de drie verhalen *In den Avond*, *Passanten* en *Beurtvaart*.

In den Avond is de fijne teekening eener zeer delicate verhouding tusschen een emeritus-predikant en zijn sinds lang overleden vrouw. Deze vrouw, ofschoon dan sinds lang overleden, is de eigenlijke hoofdpersoon. Haar portretten vertegenwoordigen haar. Zij is voortdurend in onze gedachte. De emeritus-predikant n.l., thans niet meer door zijn ambt genoodzaakt den halven heilige en zielkundige specialiteit te spelen, is zich zelf met andere oogen gaan zien. Zichzelf, en de moraal een beetje, en... misschien ook die sinds lang overleden vrouw. Maar zulke gedachten laat hij niet gemakkelijk toe. Er is een diepe verteederling des harten noodig om hem zoover te brengen. Welnu, deze verteederling des harten overkomt hem. Zijn schoondochter, een lieflijk wezentje, wier man, de fanatieke geleerde en communist, tijd noch aandacht voor haar heeft, ontmoet te zijnen huize, herhaaldelijk, een frisschen jongen kerel van heel ander kaliber. Hartstochtelijk vliegenier en boeiend verteller. En waarachtig, bijna betrap de gewezen dominee zich erop deze ontmoetingen te willen bevorderen, ja te wenschen dat die twee nu ook maar... Hoho! De gedachteflits is gelukkig geen echte wensch geworden. Maar wel is de, misschien al vroeger gerezen twijfel, of niet zijn sinds lang overleden vrouw, immers ééns in ongeveer gelijke omstandigheden als nu het schoondochtertje... Er zijn nu eenmaal gedachten die men beter doet niet te voltooien. Vooral niet wanneer men ze nog slechts denken kan ten overstaan van... portretten.

Zonder iets van spot, maar met wel zeer fijnen humor, in werkelijke liefde n.l. en teeder begrip, heeft Top Naeff ons dit, inderdaad geheel door avondstemmingen beheerschte verhaal gegeven. Een aanwinst van groote waarde voor onze aan goede novellen immers geenzins overrijke litteratuur.

P a s s a n t e n, de middelste vertelling — de titel is hier beter van pas dan voor den bundel als zoodanig, die stellig niet tot de voorbijgangers zal blijken te behooren — „Passanten” is bitterder, wranger: de wreede teleurstelling, de afschuwelijke verveling, het vreugdeloos verschiet eener.. misschien dan ook wel wat ondoordacht gescheiden dame.... Een dame, bemiddeld, toch niet rijk genoeg. En die nu maar blijft omhangen in pensions, hôtels.... Medelijden en een moedig aandurven van leven en werkelijkheid — geen humoristische verteederling heeft de schrijfster deze novelle ingegeven.

En ten slotte *Beurtvaart*. Een brillante humoreske, een bijna overmoedige satyre — hoe men het maar noemen wil — een verhaal voor een moderne decamerone, middeleeuwsch wreed, maar hoogst modern-burlesk! Geheel de keerzijde van de *Top Naeff* der verteederde dominees-vertelling. Hier geen sprake van zachte ontroeringen! Professorale en mooie-mans-ijdeluiterij werd zelden geestiger aan de kaak gesteld dan in dit meesterlijk paskwilletje, waarbij ik zachtjes heb zitten schudden en proesten. Iets voor professor Kernkamp om zich te herinneren vóór hij weer eens schrijft, dat wij in Holland geen lichte en amusante litteratuur bezitten.

Ziedaar toute la lyre van *Top Naeff*, de nooit uitbundige, altijd voor-naam gematigde — toch zoo onnavolgbaar in hare diverse genres.

H. R.

JOHAN THEUNISZ, *Vloed*, roman uit het visschersleven, Amsterdam, U. M. „De Gulden Ster” (zonder jaartal).

Eindelijk, goddank, weer eens een jonge prozaïst van beteekenis, en die een roman kan schrijven, een die niet — zooals zoovele van zijn tijdgenooten.... gelukkig nog maar zelden in praktijk te brengen trachten, maar dan toch als ideaal verkondigen — de schoonheid buiten het leven zoekt, in een soort „aesthetische,” lees uitgepiekerde conceptie n.l., waarbij zoo iets als „menschelijkheid” met den nek wordt aangezien! Theunisz heeft zich dan ook geenszins beijverd hypermodern, hoogst oorspronkelijk, laat staan „van overmorgen” te zijn. Wie weet of zijn jonge kameraden hem niet voor epigoon zullen uitmaken om dezen roman, dien ik voor mij een zuiver en goed begin vind, een nederigen en bescheiden arbeid, getuigend van uitstekende schrijverseigenschappen en daarom veelbelovend. Aan *Achter het Anker* van Alie Smeding herinnert Theunisz' boek. Het is wel zeer curieus: opeens, uit dat oude, „dood” gewaande stadje Enkhuizen twee frissche jonge talenten. Beiden zeer ernstig en zeer studieus, zich inspireerend op het rauwe leven zelf, maar begrijpend dat dit leven de elementen der hoogste verfijningen in zich draagt, en, evenals het meest verfijnde, meest vergeestelijkte, bewogen wordt door de liefde — die een instinct is en een oerkracht. Stil schouwende

ook den samenhang van dit menschengedoe in afgelegen, onaanzienlijke stadjes met den ganschen levenden cosmos daar rondomheen. Het schijnbaar meest toevallige gedoe — onafwendbaar als een „vloed”! Zóó begreep ik dezen eersteling, en hij interesseerde mij.

H. R.

MIEK JANSSEN, *Renera Genoveva de Caettens*, Amsterdam, Em. Querido, 1925.

Het ietwat precieuse, het lichtelijk gezochte, dat dezen roman kenschetst, ligt over den breeden titel symbolisch uitgestrekt. „Renera Genoveva de Caettens”. Wij voelen dat dit onmogelijk een gewóón geschiedenisje zijn kan; uit dien naam alléén al fladdert iets onwezenlijks, iets beangstigends op. En ons voorgevoel wordt niet beschaamd. Renera is on-alledaagsch, zij is een geteekende, een betooverde door zee en wind, een verdwaasde en een verdoolde, die, als uit verre nevelen, vragend roept naar een klein houvast in de wereld der werkelijkheid.

En dit boek, ondanks zijn mateloze zwakheden, heeft een zekere suggestie, die juist voorkomt uit dat verre, treurende roepen door nevelen heen.

Het is het dagboek van een jonge vrouw, die niet voor het leven bestemd is — van eene aan wie alle kracht tot daden ontbreekt, die zich zinken voelt, zinken voelt, terug tot de wellust der zinnen en de wellust van waanzin. Lang nog tracht zij zich in de ijle sfeer van vormloosheid rondom staande te houden; als een riet op bewegend water buigt en deint zij, tot zij ten leste, met den stroom, wordt medegesleurd.

Miek Janssen heeft, al schrijvend, het meisje Renera steeds meer lief gekregen en door deze liefde, deze strakke gespannenheid rondom het wezen dat zij opriep, kwam er langzaamaan iets dat het schriklijk diletantisme van dit boek verslond. Wij gaan hóóren het tergend zingen van den boei in zee dat als de stem van haar noodlot is; wij zien het loome, doellooze leven als van een bloem die honing noch stuifmeel heeft: een onvruchtbare schoonheid. Wij glimlachen niet meer zoo ongeloovig en spottend als in het begin bij het groot woordenspel, de onverantwoordelijke grootspraak: „ik lig dadeloos onder de puinen van een groot paleis” of het gekoketteer met Renera’s liefde voor den dijk. „De dijk is leven en dood voor mij, hij is mijn eeuwigheid.” De schrijfster mist wel alle gevoel van maat, zij heeft weinig begrip van de juiste verhoudingen, die inhoud, stijl, en rythme tot een strakke eenheid verbinden moeten — zij is ordeloos en mateloos in haar taal en in haar gegevens, zij schrijft zooals zij ook gedichten schrijft, bijna blindelings op-het-gevoel-af en een enkele maal, bij verrassing, is het gedicht gaaf en zuiver. Een enkele maal ook stijgt dit ietwat meisjesachtig en dweperig gepraat tot proza — het wordt

doorgloeid en een fanatieke stem spreekt van dood, noodlot en waanzin met een deernis die boeit en ontroert.

Dan zien wij Renera als zulk een leven, waarvan ons het doel een eeuwig geheim zal blijven: vormloos, vragend, hunkerend en donker, een diep-in-zich verzonken meisjesleven, dat aan een oude plek op deze aarde vastgeklonken is — een plek achter den grooten zeedijk, een plek waar haar ouders en voorouders eeuwen lang woonden. Geankerd — niet zooals de stoere trotsche visschers, die óók het noodlot van het leven kennen, maar die glimlachen boven het noodlot, niet als de meeuwen die, wit en broos, toch op de golven hun evenwicht behouden — zij — Renera, is inwendig zwakker. Want met de elementen van wind en water is zij nooit waarlijk één. Haar primitieve drang, haar lijfelijke onrust vinden een zekere bevrediging in het ondergaan der verlokkingen van de stemmen uit zee en storm, maar zij begrijpt ze niet — zij is alleen maar, dof, betooverd. Zij voelt, zooals de schrijfster zegt, een melodie, een vage melodie die in haar dreint en die zij in de nachten van slapeloosheid tracht te vatten om haar in een wreede, bezittende greep te krijgen. Maar de melodie is als een duiveltje, altijd weer glipt de melodie weg en laat haar ledig achter. Steeds lediger wordt haar leven als, na den dood harer moeder, ook haar broeder voor haar verloren gaat, als zijn kind een gedrochtje blijkt te zijn, als Renera's eigen verliefdheid machteloos, donker en zondig wordt, als zij, die toch weet dat er een reden moet zijn voor haar brandend heimwee, nergens meer iets vindt dat vreugde voor de ziel beteekent. Dan gaat zij ten onder — lijfelijk in de golven der zee — maar feitelijk is het ledig van haar zelve. Als een nevel die in nevel oplost. Misschien dat wind en water er eens een andere gedaante uit scheppen... misschien dat zij in een ander rijk zich zelve vindt. Wie weet. Het boek is een vraag, een lange, roepende vraag die even een weerklank in ons wekte, al is die vraag op vele bladzijden op al te onbeholpen en vaak kinderachtige wijze verklankt.

J. D. W.

JEF VERMEER, *De Kudde van Jef Vermeer*, Zeist, J. Ploegsma, 1924.

„Praeludium” heet het voorwoord van dit boekje en het begint aldus: „Meen niet, dat dit boekje een roman is”. Wij hooren daarna wat het „evenmin” is, wat het „nog veel minder” en wat het „misschien” is en tenslotte wat het wèl is: „Ik heb alleen wat mijmeringen uitgeschreven over het lief en leed van mijn eigen gezinsleven — zonder eenige bijbedoeling — alleen om 't genot van 't mijmeren en vertellen zelf”. Uw kritikus heeft dus een lichte taak, hij behoeft slechts in het schuitje van den auteur te stappen en mee te varen.... Intusschen wordt hem het

genoegen van den tocht nog al eens vergald door het feit dat wij voortdurend langs dezelfde landschappen drijven. Er zit in dit boekje geen pit en geen teekening! Het wil aardig en fleurig zijn, hartelijk en ruim van opvatting, maar het ligt er alles veel te dik boven op, het is eigenwijs en getuigt van een zeer kwalijk verholen zelfingenomenheid. Het zevende hoofdstuk, dat handelt over de voetballende jeugd, doet in dit opzicht de deur dicht. Me dunkt, het tekort zelfs aan paedagogisch talent in deze „mijmering” moet den schrijver bij een herhaalde lectuur weinig aangenaam treffen. Maar . . . waarom het niet eerder bedacht?

R. H.

ANTOON THIRY, *Onder St. Gomarus Wake*, Rotterdam, Nijgh en Van Ditmar's Uitgeversmij., 1925.

Van de Vlaamsche prosateurs der latere jaren is Antoon Thiry zeker één der grootsten en het mag een bedenkelijk bewijs heeten voor den huidige publieken smaak, dat de populariteit van zijn werk, vergeleken bij voorbeeld bij die van een Timmermans, verre ten achter blijft. Volkomen ten onrechte overigens. Timmermans heeft kans gezien zich in betrekkelijk korten tijd vrij grondig te verschrijven, het talent van Thiry bleef ongerept, verdiepte en verbreedde zich veeleer op een gelukkige wijze, waarvan deze bundel verhalen wel een zeer sprekend exempel is. Ofschoon hun bouw en taal geheel andere wegen volgt, doen zij voortdurend denken aan het machtige proza van Ary Prins, want zij hebben hetzelfde mysterieus-transparante, hetzelfde vizioenaire in hun verbeeldingen, waardoor ook het geringste detail deelt in het snel en zeker ontstijgen aan alle „aardsche” werkelijkheid.

Dit conscientieus en met liefdevolle aandacht geschreven werk moge menigeen ervan overtuigen, dat onze proza-kunst nog niet dood is en dat men beter in een roemlooze stilte toegewijd arbeiden kan, dan dat men zijn werk prijs geeft aan de grillige gunst van het publiek, gelijk zeer velen het blijkbaar op het oogenblik noodig achten. Of is het enkel de zucht naar grootscheepsche reclame van sommige uitgevers, die op den arbeid van talrijke schrijvers zulk een karakterloos stempel drukt? Men leze er het schreeuwerig prospectus van Querido's „Mooie Karel” maar eens op na, de pakkendste bioscoop-advertentie moet het daar tegen afleggen!

R. H.

A. M. DE JONG, *Een Zwerftocht over Zee*, Amsterdam, Em. Querido, 1925.

Het boekje van den heer De Jong, uitgegeven in de reeks „Kleine Romans” van den uitgever Querido, is in het geheel geen „kleine roman”, maar een met onmiskkenbare journalistieke vaardigheid geschreven reis-

verhaal. Meer dan een uiterlijk-litteraire pretentie kan het als z.g. letterkundig voortbrengsel niet hebben, het heeft hoogstens een wat al te zeer toegespitste pretentie van „aardig” en „zeemans-stoer” geschreven te zijn, waardoor de „proletarische fanfaronade” aan het slot van het verhaal eenigszins komisch aandoet, te meer, waar de schrijver in zijn woord vooraf van een zoo geheel andere — kapitalistische! — mentaliteit blijk geeft, hetgeen moge blijken uit het volgende citaat: „Het is zo vreemd alles. Ik heb in die drie weken zoveel leliks ontmoet, zoveel droevig leliks en een grote bitterheid is in mij gegroeid tegen de oorzaken van al die afschuwelijkheid. Maar in de herinnering leeft het sterkst de grote rust en de wijde schoonheid van het zwerven over de eindeloze wateren, ver van de wereld weg, los van het rumoer der steden, eenzaam, als verloren in de ruimte, zo vrij in de gevangenschap van het schip...” Waarlijk, ik weet niet wat rhetorischer is: déze romantiek of het „visschers, vereenigt u!” aan het slot van het boek? R. H.

AART VAN DER LEEUW, *Vluchtige Begroetingen*, Rotterdam, Nijgh en Van Ditmar's Uitgeversmij., 1925.

De naam van Aart van der Leeuw zou, indien de litteraire smaak van boeken lezend en leenend Nederland in de laatste jaren niet aanmerkelijk was gedaald, stellig één der eerste plaatsen innemen op de waardeeringsschaal der publieke opinie, zooals die telken jare door den Nederlandschen Uitgeversbond wordt opgemaakt, en men zou niet anders kunnen doen dan haar gelukwenschen met die keuze, welke niet slechts getuigen zou van goeden smaak, doch ook van een helder inzicht in den geestelijken groei onzer letteren, die stellig van Timmermans, van Heijermans af loopt naar nieuwe samenvattingen, waarmede overigens niet gezegd wil zijn dat de laatste werken van deze auteurs „minderwaardig” zouden zijn; volstrekt niet: ze zijn alleen niet „meerwaardig” ten opzichte van den tijd, waarin zij geschreven zijn, m.a.w. zij zijn door den tijd achterhaald. En wij hebben op het oogenblik dringender behoefte aan een boek, dat perspectieven opent dan aan een dat bevrediging schenkt aan een kortstondig verlangen naar emotie en zekerheid.

Het proza van Aart van der Leeuw is geenszins „modern” — o, dit etiquetteeren! —, al is het bijzonder beeldend en beknopt. Het is niet dynamisch, niet springend, driftig, doch fijn gesneden als een cameo. Misschien nadert men met deze vergelijking het karakter der korte prozastukken, die den inhoud uitmaken van het door Nijgh en van Ditmar buitengewoon verzorgd bundeltje het best. Zij hebben hetzelfde directe, concrete als een cameo, maar ook hetzelfde vreemde, verre, dat weemoed en verwachting onscheidbaar verstrikt, en het geheim onaangetast laat.

R. H.